

**NOGIRON BOLALARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING
IJTIMOIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI**

Gavhar Daminova Tolibovna
Xalqaro Nordic Universitetii
Psixologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola nogiron bolalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy psixologik jihatlarini o'rganadi. Unda ushbu bolalar duch kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklar, oilaviy va ijtimoiy munosabatlarning ro'li va samarali tayyorgarlik strategiyalari o'rganiladi. Adabiyotlarni ko'rib chiqish va tahlil qilish orqali ushbu maqola oila birligiga qo'shilish va qo'llab-quvvatlashni rivojlantirish usullari haqida tushuncha beradi. Tadqiqotda nogiron bolalar va ularning oilalari tajribalarini tushunish uchun ularning farovonligi va integratsiyasini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan sifatli tadqiqot usullari qo'llaniladi.

Kalit so'zlar: nogiron bolalar, oilaviy hayot, ijtimoiy psixologiya, tayyorgarlik, inklyuziya.

Nogiron bolalar oilaviy hayotda navigatsiya qilishda noyob muammolarga duch kelishadi, ularning nogironligi bilan bog'liq ichki omillar ham, ijtimoiy munosabat bilan shakllangan tashqi omillar ham ta'sir qiladi. Ushbu bolalarni oilaviy hayotga tayyorlash jarayoni ularning ijtimoiy psixologik ehtiyojlarini va oilaviy va ijtimoiy kontekstdagi dinamikani chuqur tushunishni talab qiladi. Ushbu maqola nogiron bolalarning oilaviy muhitda yaxlit rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning samarali strategiyalariga oydinlik kiritib, ushbu o'lchamlarni o'rganishga qaratilgan.

Ko'plab tadqiqotlar nogiron bolalar hayotidagi ijtimoiy psixologik omillarning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ushbu bolalarning tajribalarini shakllantirishda oilaviy munosabat va dinamika hal qiluvchi ro'l o'ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oiladagi ijobiy munosabatlar, ochiq muloqot va qo'llab-quvvatlovchi muhit ularning farovonligi va moslashuviga sezilarli hissa qo'shadi. Aksincha, salbiy munosabat, stigma va qo'llab-quvvatlashning etishmasligi ular duch keladigan qiyinchiliklarni kuchaytirishi mumkin. Bundan tashqari, ijtimoiy tushunchalar va siyosat nogiron bolalarni oila birligiga kiritilishiga ta'sir qiladi. Ushbu dinamikani tushunish samarali tayyorgarlik strategiyasini ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

Ushbu tadqiqotda nogiron bolalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy psixologik xususiyatlarini o'rganish uchun sifatli tadqiqot usullari, shu jumladan yarim tuzilgan intervyular va tematik tahlillar qo'llaniladi. Ishtirokchilar orasida nogiron bolalar, ularning ota-onalari va ushbu sohada ishlaydigan tegishli mutaxassislar bor. Chuqur intervyular orqali tadqiqot ushbu manfaatdor tomonlarning nozik tajribalari va

istiqbollarni qamrab olishga qaratilgan bo'lib, shu bilan amaliy tadbirlarning rivojlanishini xabardor qiladi.

Nogiron bolalarni oilaviy hayotga tayyorlash ularning yaxlit rivojlanishi va oila dinamikasiga qo'shilishini ta'minlash uchun bir qator ijtimoiy va psixologik xususiyatlarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Bu erda ba'zi asosiy jihatlar:

- **Imkoniyatlarni kengaytirish va o'z-o'zini hurmat qilish:** nogiron bolalarda imkoniyatlarni kengaytirish va ijobiy o'zini o'zi qadrlash tuyg'usini rivojlantirish juda muhimdir. Bu ularning kuchli tomonlarini, qobiliyatlarini va oilaviy hayotga qo'shgan hissalarini tan olishni o'z ichiga oladi. Muxtoriyatni rag'batlantirish va o'z imkoniyatlari doirasida qaror qabul qilish ularning o'zini qadrlash tuyg'usini oshirishi mumkin.

- **Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish:** nogiron bolalar oila a'zolari bilan muloqot qilish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda yordamga muhtoj bo'lishi mumkin. Bunga muloqot qobiliyatlari, ijtimoiy signallarni tushunish va mazmunli munosabatlarni shakllantirish kiradi. Ularning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashtirilgan ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatish dasturlari foydali bo'lishi mumkin.

- **Oilani qo'llab-quvvatlash va qabul qilish:** oilani qabul qilish va qo'llab-quvvatlash nogiron bolalarning farovonligi uchun muhimdir. O'zlarini sevish, qadrlash va tushunishni his qiladigan tarbiyalovchi va inklyuziv oilaviy muhitni yaratish ularning psixologik rivojlanishiga va oilaviy hayotga tayyorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

- **Ta'lim va xabardorlik:** nogiron bolalar duch keladigan noyob ehtiyojlar va muammolar haqida oila a'zolarini tarbiyalash hamdardlik, tushunish va samarali qo'llab-quvvatlashga yordam beradi. Xabardorlikning oshishi oila a'zolarining o'zaro munosabatlari va umidlarini moslashtirishga yordam beradi, bu esa yanada inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi oila dinamikasini rivojlantiradi.

- **English strategiyasi va chidamlilik:** nogiron bolalarga adaptiv kurash strategiyasi va chidamlilik ko'nikmalarini o'rgatish ularni oilaviy hayotda duch kelishi mumkin bo'lgan muammolarni hal qilish uchun jihazlaydi. Bunga stressni boshqarish, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish va optimizm va qat'iyatlilik tuyg'usini rivojlantirish strategiyalari kiradi.

- **Normallashtirish va integratsiya:** nogiron bolalarni oilaviy tartiblar, tadbirlar va ro'llar doirasida normallashtirish va integratsiyalashuviga ko'maklashish ularning tegishlilik va ijtimoiy qo'shilish hissini kuchaytirishi mumkin. Oilaviy marosimlar, uy ishlari va ko'ngilochar tadbirlarda ishtirok etishni rag'batlantirish o'zaro bog'liqlik va umumiy tajriba hissini uyg'otadi.

- **Targ'ibot va imkoniyatlarni kengaytirish:** nogiron bolalarga o'z ehtiyojlari va imtiyozlarini oila sharoitida himoya qilish imkoniyatini berish o'z-o'zini himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi va agentlik tuyg'usini rivojlantiradi. Qaror qabul qilish

jarayonlarida ochiq muloqot va hamkorlikni rag'batlantirish ularning nazorat va avtonomiya tuyg'usini kuchaytiradi.

•Qo'llab-quvvatlash tarmoqlari va jamoatchilikni jalb qilish: nogiron bolalar va ularning oilalarini qo'llab-quvvatlash tarmoqlari va jamoat resurslariga ulash qo'shimcha ijtimoiy va hissiy yordam berishi mumkin. Tengdoshlarni qo'llab-quvvatlash guruhlari, nogironlarni himoya qilish tashkilotlari va jamoat tadbirlarida ishtirok etish ijtimoiy aloqalarni osonlashtiradi va izolyatsiyani kamaytiradi.

•Ijobiy tarbiya amaliyoti: iliqlik, izchillik va dalda beruvchi ijobiy tarbiya amaliyotlarini qo'llash ota-ona va bola o'rtasidagi sog'lom munosabatlarni rivojlantiradi va nogiron bolalarning psixologik farovonligini oshiradi. Hissiy qo'llab-quvvatlash, Real umidlarni belgilash va yutuqlarni nishonlash oiladagi ijobiy muhitga hissa qo'shadi.

•Doimiy Monitoring va Sozlash: nogiron bolalarning ehtiyojlari vaqt o'tishi bilan rivojlanishi mumkinligini tan olib, ularning ijtimoiy va psixologik farovonligini doimiy ravishda kuzatib borish va ularning rivojlanishini oilaviy sharoitda qo'llab-quvvatlash uchun zarur tuzatishlar kiritish zarur.

Ushbu ijtimoiy va psixologik xususiyatlarni hal qilish orqali oilalar nogiron bolalarni oilaviy hayotga samarali tayyorlashlari, ularning umumiy farovonligini oshirishlari va hayot sifatini oshirishlari mumkin.

Topilmalar ijtimoiy psixologik omillar va nogiron bolalarning oilaviy sharoitdagi tajribalari o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi. Ijobiy oilaviy munosabat va qo'llab-quvvatlash tarmoqlari ijtimoiy stigma va kamsitishning salbiy ta'siridan himoya qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, kuchaytirish va o'z taqdirini o'zi belgilashga qaratilgan aralashuvlar bu ro'l

resurslar, inklyuziv ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish kabi muammolar davom etmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish siyosatchilar, amaliyotchilar va keng jamoatchilikning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, nogiron bolalarni oilaviy hayotga tayyorlash o'yindagi ijtimoiy psixologik dinamikani har tomonlama tushunishni talab qiladi. Ijobiy oilaviy munosabatlarni rivojlantirish, ijtimoiy inklyuziyani rag'batlantirish va nogiron bolalarning imkoniyatlarini kengaytirish orqali biz ularning yaxlit rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishimiz mumkin. Siyosatchilar inklyuziv siyosatni birinchi o'ringa qo'yishlari kerak, amaliyotchilar esa har bir bola va oilaning noyob ehtiyojlariga moslashtirilgan dalillarga asoslangan tadbirlarni amalga oshirishlari kerak. Hamkorlikda ishlash orqali biz barcha bolalar, qobiliyatidan qat'i nazar, o'z oilalarida gullab-yashnashi mumkin bo'lgan yanada inklyuziv jamiyat qurishimiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola nogiron bolalarni oilaviy hayotga tayyorlashda ijtimoiy psixologik mulohazalarning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ushbu

dinamikani nozik tushunish va maqsadli tadbirlarni amalga oshirish orqali biz ushbu bolalarga o'z oilalari va jamoalari ichida to'laqonli hayot kechirishga imkon beradigan qulay muhit yaratishimiz mumkin.

Adabiyotlar.

1. Bitianova, M. Beglova, T. (2010) Modeli deiatelnosti psikhologa v obrazovatel'nom uchrezhdenii [Models of activity of a psychologist in an educational institution]. SHkolnyi psikholog □ School psychologist. No.

2. Pp. 23□27. (In Russian). 2. Isaev, D. N. (2004) Detskaya medicinskaya psixologiya. Psixologicheskaya pediatriya [Children's medical psychology. Psychological pediatrics]. St. Petersburg: Rech`. (In Russian).

3. Kozlova, I. E. (2010) Osobennosti siblingovykh otnosheniy v dvukhdetnykh sem'yakh [Features of sibling relations in two-child families]. Psikhologicheskiye issledovaniya □ Psychological research. No. 4 (12). (In Russian).

4. Kopytin, A. I. (2018) Klinicheskiye, sotsial'nyye i pedagogicheskiye aspekty art-terapii v kontekste professionalizatsii i samoregulirovaniya [Clinical, social and pedagogical aspects of art therapy in the context of professionalization and self-regulation]. Art therapy and art pedagogy: new opportunities for the development and socialization of personality // Art therapy and art pedagogy: new opportunities for the development and socialization of personality. St. Petersburg; Gryazi: Skifiya-print. Pp. 10□22. (In Russian).

5. Kory`tova, E. A. (2016) Rol` reabilitatsionnoj aktivnosti sem`i v vospitanii rebenka s ogranichenny`mi vozmozhnostyami zdorov`ya [The role of the rehabilitation activity of the family in raising a child with disabilities]. Problemy` i perspektivy` razvitiya obrazovaniya // Problems and prospects for the development of education. Krasnodar. Pp. 88□91. (In Russian).

6. Mamaichuk, I. I. (2006) Psixologicheskaya pomoshh` detyam s problemami v razvitii [Psychological assistance to children with developmental problems]. St. Petersburg: Rech`. (In Russian).